

PRAZNOVSZKY MIHÁLY

Mikszáthtal Bécsben

Nincs kellemesebb és hasznosabb dolog, mint amikor az ember a magyar irodalom jeleseivel utazik Európában. Ha bédekker gyanánt és helyett íróinkat és irodalmi élményeit keresi meg a látvány mögött, ha egy műemlék előtt állva fellapozza az illető mű idevonatkozó fejezetét, és elámul azon, hogy a világ mit sem változott. Így utaztam én is Mikszáthtal Bécsbe, aki ugyan nem volt valami nagy európai utazó – jelszava vala: *csak semmi mozgás* –, de az osztrák fővárosba többször is eljutott, így az 1873-as világkiállításra is. Persze mindent Magyarországhoz mért. Meg volt elégedve a látottakkal és még inkább a hallottakkal, mert jóformán csak magyar szót hallott, amerre járt. Ahogyan írta: „Az embert szinte fölveti benne, mint a puska, a nemzeti szó, a hazafias kurjantás és zamatos magyar káromkodás bűvös, csábító hangja. Minden magyar itt, még az is, ami német.”

Nem is lehet véletlen, hogy Bécsset beosztotta a magyar vármegyék közé ötvenharmadiknak, hiszen regimentjével sorakoztak a bécsi magyar élményei. Én is követtem az útját, s ami a magyar beszédet és a zamatos magyar káromkodást illeti, nem is volt semmi ellenvéleményem – ez bizony kifogott egy évszázad múlásán is. Ráadásul Mikszáth nem is járt a híres-hírhedt Mariahilfstrassén, legalábbis útjegyzeiteiben nem



Mikszáth Kálmán vőlegénykorában



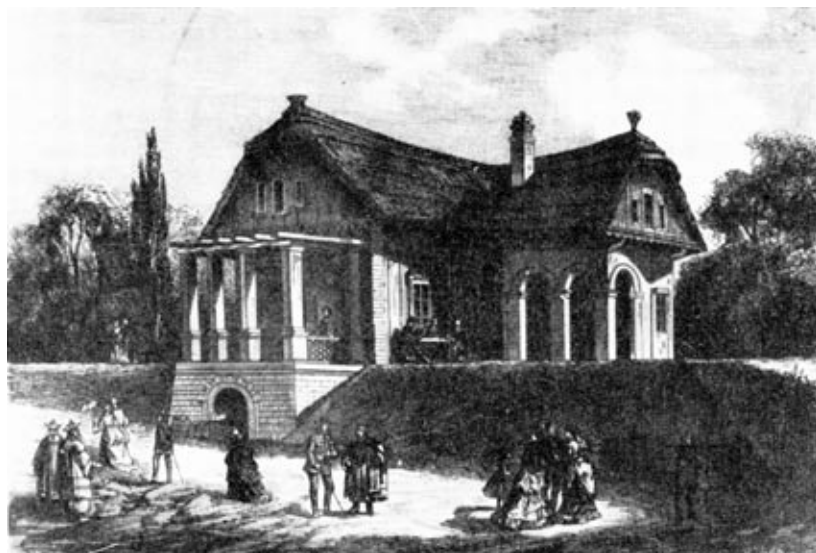
említi. Igaz, én a Burgot valamivel nagyobbnak láttam, mint ő, aki ócska kúriának nevezi, mondván, hogyan lakhat ilyenben egy osztrák császár. Csak látná az osztrák császár, hogy Pesten milyen palotája van a magyar királynak, fent a budai várhegyen, bizonyára felettébb irigykedne. S némileg megütközik azon, hogy már akkor egy világváros forgataga zajlik előtte, s mint egy átjáróházon át jönnek-mennek a bécsi kofák és a tártt szájú idegenek a Burg udvarán. S micsoda dolog ez, hogy mint valami falusi udvarházba, tódulnak az emberek megnézni a királyi hintót, mint valami alföldi poros csészt, a lovakat fitymálják, mint vásári kupeczek – bizonyára a híres lovasiskola bemutatója előtt álldogált a Nagy Palóc, akinek semmi sem elég jó, ha nem elég magyar. Még a Schatzkammer, azaz a kincstár látnivalóit is lebecsülte, pedig abban már akkor is akadt elegendő számú magyar emlék.

S vele tartottam oda le, a föld alá, ahová a királyokat is már végleg viszik, s ahonnan nincs visszatérés,



Mikszáth Kálmán arcképe 1889-ből

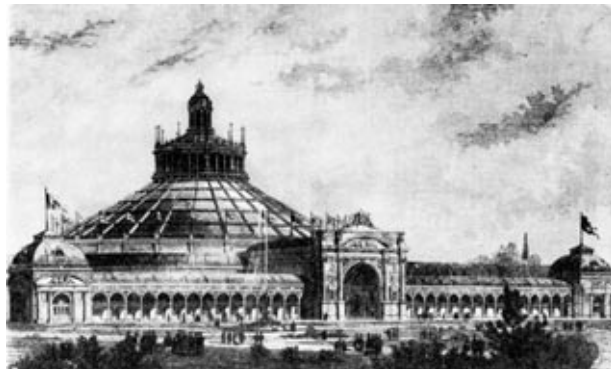
legalábbis részükre, a kapucinosok templomának kriptájába, a Habsburg-ház temetkezési helyére. Mikszáth itt sem volt meghiúsult, mindig is nagyon vaskosan nézegette a valóságot. S bizony meg-megszalad a toll a királyok sorsán elmélkedve, és évszázadokra szóló bölcs gondolatokat rögzít újságírói jegyzetfüzetébe, mint ezt is, ami ott lent a mulandóság láttán az eszébe jutott: „Ne nyúljatok a népek alkotmányához: szent örökség az.” Legnagyobb élménye itt is földhöz közeli volt:



Magyar csárda a bécsi világkiállításon

a tárlatvezető öreg, jovialis kapucinus szerzetes, aki kicsit pityókásan kalauzolta a társaságot. Mint bevallotta, nem tud ellenállni a magyar bornak, aminek már akkor sem volt vetélytársa a grinzingi újbor. Bizony, amikor én is itt jártam, rám is rám fért volna egy jókedvű, a mulandósággal komaságban álló, víg kedélyű idegenvezető ezen a hűvös helyen az okoskodó és szenvtelen kalauzunk helyett.

Mikszáthnak is újabb ötlete támadt feljőve a halott királyok emlékhelyéről. Nekiindult Bécsnek. Megnézte a hadtörténeti múzeumot, a természettudományi gyűjteményt, igazi európai turistaként sorra vette a látnivalókat. (Mentem utána vagy előtte jómagam is, megbíztam a tanácsában.) Persze azért bejutott a világkiállításra is, amelyről azt mondják, akkor minden idők



A bécsi világkiállítási palota főbejárata

leglátványosabb bemutatója volt, de itt is elsősorban a magyar vonatkozásokat kereste. Arról nem is szólva, hogy ellátogatott Bécs vigalmi negyedébe, egy híresen hírhedt éjszakai mulatóba, pusztán elméleti érdeklődési alapon, hogy ott is találjon bizonyos magyar lányokat, kedve ellenére, mert ezt már ő is szégyellte. Bécsi barátja megvigasztalta: nincs ezen semmi szégyellnivaló, vegyük úgy, hogy „ezek is magyar nyerstermények, amelyek Bécsben dolgoztatnak fel”.

„Íme, a magyarok bevették Bécsét, jobban, mint I. Mátyás alatt” – mondja ki végezetül tapasztalatai összegzését a sűrű bécsi élménytől megfáradt fiatal újságíró. A sok mikszáthi ironia, cinikus megjegyzés mögött azért ott a nemzeti büszkeség, amely ma is érvényességet ad sorainak: Mikszáth együtt látta Bécsben a közös történelmi sors megannyi közös emlékét. Ahogyan írta: „Minden fűszál, minden darab kő, a nemzetek művelődésének mindenik lapja mutatja, hogy mi is vagyunk. És ez nekünk nagy elégtétel.” ■